

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TA'LIMY O'YINLAR ORQALI MATEMATIK TASAVVURLARNI RIVOJLANTIRISH

Saidova Dilnoza Baxtiyor qizi

Qamashi tumani 7-Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisi

saidovadilnoza366@gmail.com

ORCID:009000467960724

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'limiy o'yinlar orqali matematik tasavvurlarni shakllantirishning o'ziga xos va muhim tomonlari o'rganilgan. Ta'limiy o'yin orqali matematik tasavvurlarni rivojlantirish, har bir yosh guruhda miqdor va sanoq, kattalik, geometrik shakllar, fazoda mo'ljal olish, vaqt bo'yicha mo'ljal olish kabi tushunchalarni ta'limiy o'yin orqali rivojlantirib boorish haqida so'z boradi. O'yin orqali bolalarning diqqatini, xotirasini, hissiy rivojlanishini, tasavvurini yaxshilash haqida bayon etilgan.*

Kalit so'zlar: *maktabgacha ta'lim, tasavvurlar, muloqot, o'yin, fazo, vaqt, tushuncha, umumlashtirish, pazl, tangram, ta'limiy.*

Abstract: *In this article, the specific and important aspects of the formation of mathematical concepts through educational games in the organization of preschool education are organized. It is said about the development of mathematical ideas through educational games, the development of concepts such as quantity and counting, size, geometric shapes, spatial orientation, and time orientation in each age group through educational games. The game explains how to improve children's attention, memory, emotional development, and imagination.*

Key words: *preschool education, imagination, communication, game, space, time, concept, generalization, puzzle, tangram, educational.*

Аннотация: *В данной статье систематизированы конкретные и важные аспекты формирования математических представлений посредством обучающих игр в организации дошкольного образования. Говорится о развитии математических представлений посредством развивающих игр, развитии таких понятий, как количество и счет, размер, геометрические фигуры, ориентация в пространстве, ориентация во времени в каждой возрастной*

группе посредством развивающих игр. Игра объясняет, как улучшить у детей внимание, память, эмоциональное развитие и воображение.

Ключевые слова: дошкольное образование, воображение, общение, игра, пространство, время, понятие, обобщение, головоломка, танграм, образовательный.

“Maktabgacha ta’lim tizimini qayta qurishning asosiy yo’nalishlaridan biri Bolalarni shaxs sifatida mukammal rivojlantirish, ularning xususiyatlari, imkoniyatlari, qobiliyatlari va layoqatini hisobga olgan holda ta’lim berishdir. Buning uchun maktabgacha yoshdagi bolalarni bilimga undash, faollikka chaqirish, matematik tushunchalarni amaliy faoliyat orqali taqdim etish va ta’limiy o’yinlar yordamida matematik tasavvurlarni shakllantirish, fikrlashni rivojlantirish maqsad qilingan. Tarbiyachi, har bir yosh guruhining dasturini bilishi zarur, chunki bu uning bolalarning matematikaga oid bilim darajasini aniqlashga yordam beradi. Shuningdek, ta’lim tizimida har bir faoliyatning ahamiyatini tushunishga va bolalarning dastlabki matematik tasavvurlarini rivojlantirishga yordam beradi. Ta’limning izchil rivojlanishi ona Vatanga sadoqatli, bilimli, komil insonlarni tarbiyalashning asosiy shartidir. Davlat standarti, davlat va jamiyatning ijtimoiy buyurtmasini, bolalarning jismoniy va intellektual ehtiyojlarini hisobga oladi. Maktabgacha ta’limda, davlat ta’lim dasturini amalga oshirishda metodik qo‘llanmalar, tavsiyalar va maktabgacha ta’lim tashkilotlarining tuzilishi hamda faoliyati inobatga olinadi. Matematikani o‘rganish maktabgacha yoshdagi bolalar uchun qiyin bo‘lishi mumkin, shuning uchun tarbiyachilar va ota-onalar bolalarda matematikaga qiziqishni rivojlantirishga katta e’tibor berishlari zarur.

Ta’limiy o’yinlar yordamida matematika bolalarga qiziqarli va samarali tarzda o‘rgatilsa, bu bolaga kelajakda maktab o‘quv dasturini osonroq o‘zlashtirishga yordam beradi. Matematik tushunchalarni bolalar yoshiga mos ravishda, o‘yinga asoslangan tarzda o‘rgatish, samarali natijalarga olib keladi. Bunday mashg‘ulotlar bolalarga umumiy bilimlar bilan birga jamoada ishlash, o‘zaro yordam berish, o‘z fikrini ifodalash kabi ijtimoiy ko‘nikmalarni o‘rgatadi. Maktabga borish vaqtida bolalar son, to‘plam, shakl va kattaliklar haqida ko‘proq bilimga ega bo‘lishlari, fazo va vaqtni mo‘ljalga olishni bilishlari lozim. Sanash va o‘lchash malakalari ular uchun mustahkam va ongli tarzda o‘zlashtiriladi.

Har qaysi yosh guruhi dasturi ushbu bo‘limlardan iborat:

- ✓ Miqdor va sanoq.
- ✓ Kattalik.
- ✓ Geometrik shakllar.
- ✓ Fazoda mo‘ljallash.
- ✓ Vaqt bo‘yicha mo‘ljallash.[4]

Bolalarning maktabgacha ta‘lim tashkilotidagi faoliyatlari ko‘pincha atrof-muhitni tushunish va joylashuvlarni aniqlash bilan bog‘liqdir. Shu bois, bolalar maktabga borishga tayyor bo‘lishlari uchun harakat yo‘nalishlarini (o‘ng, chap, to‘g‘ri, burchakdan burchakka va boshqalar) bilishlari, tevarakdagi ob‘ektlarning o‘zlariga nisbatan joylashishini (o‘ngda, chapda, yuqorida, pastda, orqada, oldinda) tushunishlari, va bir-biriga nisbatan joylashishini aniqlashlari zarur. Shuningdek, xonada yoki bog‘chadan uyga qaytishda, ko‘chadan o‘tish qoidalarini bilishlari muhim. Bolalarga qog‘oz yuzasini aniqlashni o‘rgatish ham katta ahamiyatga ega. Bu bilimlar ularga kitobning kerakli betini topishda, qog‘ozning yuqori chap burchagini aniqlashda, daftarning yuqori-past tomonlarini bilishda yordam beradi va chiziqlarda aniq chizishga o‘rgatadi.

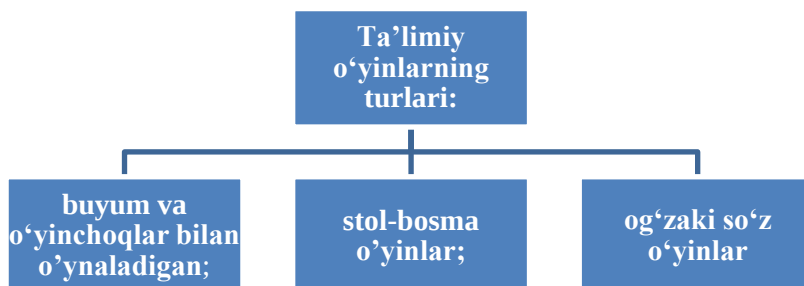
Bolalarning didaktik materiallar bilan o‘tkaziladigan o‘yinlarda yangi narsalarni o‘rganishga bo‘lgan qiziqishlarini oshirish va ular uchun shakl, o‘lcham, rang kabi tushunchalarni boyitish vazifalari amalga oshiriladi. “Mozaika”, “Domino”, “Pazl” va “Tangram” kabi o‘yinlar bolalarni shakllarning o‘zaro munosabatlarini tushunishga, bir nechta qismlardan butun bir tasvirni yaratishga, o‘xshash narsalarni tasavvur qilishga va ularni qiyoslashga o‘rgatadi. Bu o‘yinlar aqliy rivojlanish uchun muhim vositalar hisoblanadi.

Ta‘limiy o‘yinlar bolalarning yoshiga mos keladigan o‘yinlar bo‘lib, undagi qoidalar o‘yin jarayonini tashkil etadi. O‘yin maqsadi va qoidalari o‘rtasida aloqalar mavjud bo‘lib, o‘yin harakatlari shu maqsadga yetishga yordam beradi. O‘yin qoidalari, o‘yinchi harakatlarini aniq belgilab, o‘yin davomida vazifalarni bajarishga yordam beradi.

Ta‘limiy o‘yinlarda quyidagi qoidalarga amal qilish kerak:

- Navbat bilan harakat qilish,
- So‘ralganda javob berish,
- O‘rtoqlarning fikrini tinglash,

- O‘yin davomida boshqalarga halaqit bermaslik,
- O‘yin qoidalariga rioya qilish,

-.

Buyum va o‘yinchoqlar bilan o‘ynaladigan o‘yinlar bolaning ilk yoshidan boshlab, to maktab yoshiga yetgunga qadar o‘ynaladigan o‘yin turi hisoblanadi. Bunda bolalarning tasavvurlari, diqqatlari o‘yin asosini tashkil etadi. Ularda tevarakatdagi narsa va buyumlar, ularning sifati, foydali tomonlari to‘g‘risida umumiy tushuncha hosil bo‘ladi. O‘yinda o‘ynaladigan har bir buyum yoki o‘yinchoq o‘zining tashqi ko‘rinishiga ega bo‘lishi, narsaning asosiy belgisini ajrata bilish imkonini berishi lozim. Bunday o‘yinlar bolalarning narsalarning shakli, hajmi, belgisi, sifati haqidagi bilimlarini kengaytiradi.

Stol-bosma o‘yinlar bolalarning tevarakat haqidagi tasavvurlarini aniqlash, bir tizimga solish, tafakkurini (tahlil qilish, sintez, umumlashtirish,) tavsiflash o‘stirish imkonini beruvchi o‘yin usulidir. Bu o‘yin turiga a) loto; b) juft rasmlar; d) domino; e) labirint kiradi.

Matematika o‘ziga xos rivojlanish ta‘siriga ega. "U aqlni tartibga soladi", ya'ni aqliy faoliyat usullarini va aqlning fazilatlarini eng yaxshi shaklda shakllantiradi, nafaqat, uni o‘rganish, xotira, nutq, tasavvur, his-tuyg‘ularni rivojlantirishga yordam beradi; shaxsning matonatin, sabr-toqatini, ijodiy salohiyatini shakllantiradi. "matematik" o‘z faoliyatini yaxshiroq rejalashtiradi, vaziyatni bashorat qiladi, fikrlarni yanada izchil va aniqroq ifodalaydi. Masalan,

“Hafta kunlari”

Haftaning har bir kunining o‘z nomi borligi tushuntiriladi. Bolalar hafta kunlarining nomini yaxshiroq eslab qolishlari uchun ular doiralar bilan ko‘rsatilgan. Turli rang. Kuzatish har kuni doiralar bilan ko‘rsatib, bir necha hafta

davomida amalga oshiriladi. Bu bolalar mustaqil ravishda haftaning kunlarining ketma-ketligi o'zgarmasligi haqida xulosa chiqarishlari uchun maxsus amalga oshiriladi. Bolalarga hafta kunlari nomidan haftaning qaysi kuni sanalganligi taxmin qilinadi: dushanba - hafta oxiridan keyingi birinchi kun, seshanba - ikkinchi kun, chorshanba - haftaning o'rtasi. , Payshanba - to'rtinchi kun, juma - beshinchi. Bunday suhbatdan keyin taklif qilinadi o'yinlar hafta kunlarining nomlarini va ularning ketma-ketligini aniqlash uchun. Bolalar "Jonli hafta" o'yinini o'ynashni yoqtirishadi. Haftaning kunlarini ko'rsatadigan turli rangdagi doiralarni oladi. Bolalar shunday ketma-ketlikda turishadi, chunki haftaning kunlari tartib bilan o'tadi. Misol uchun, haftaning birinchi kunini ko'rsatadigan qo'llarida sariq doira bo'lgan birinchi bola - dushanba, va hokazo.

"Nima o'zgardi"

Bir nechta obyektlar guruhi taxta yoki flanelografga joylashtiriladi, ularning yonida raqamlar qo'yiladi. Uy egasi o'yinchilardan ko'zlarini yumishlarini so'raydi va u har qanday guruhdan bitta ob'ektni almashtiradi yoki olib tashlaydi, raqamlarni o'zgarishsiz qoldiradi, ya'ni, ob'ektlar soni va raqam o'rtasidagi yozishmalarni buzadi. Bolalar ko'zlarini ochadilar. Ular xato topdilar va uni turli yo'llar bilan tuzatdilar: elementlar soniga mos keladigan raqamni "tiklash" orqali ular elementlarni qo'shadilar yoki o'chiradilar, ya'ni guruhlardagi elementlar sonini o'zgartiradilar. [6]

Ta'limiy o'yinda bola yangi bilim, malaka va ko'nikmalarga ega bo'ladi. Idrok, e'tibor, xotira, fikrlash, ijodiy rivojlanishga hissa qo'shadigan o'yinlar qobiliyatlar maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy rivojlanishiga qaratilgan. Matematika aqliy tarbiya va aqlni rivojlantirishda katta rol o'ynaydi. Matematika bolalarning tafakkurini rivojlantirish, ularni juda erta yoshdanoq o'rganish jarayonida katta imkoniyatlarga ega.

XULOSA

Maktabgacha yoshdagi bolalarning matematik tushunchalarini muvaffaqiyatli o'zlashtirishi - ularning idrokini, ya'ni sensor tuyg'ularini o'stirish bilan bevosita bog'liqdir. Shuning uchun bola maktabga borgunga qadar unda matematik tasavvurlarni shakllantirish uchun maktabgacha ta'lim tashkilotidagi barcha o'quv-tarbiya ishlari bilan uzviy ravishda bog'lab maxsus ish olib borililishi lozim.

Agar bolalarga matematika asoslarini o'rgatishda ta'limiy o'yin qo'llanilsa, bu bolalar bilan yanada samarali ishlashni ta'minlaydi, ularning diqqatini, xotirasini,

hissiy rivojlanishini, tasavvurini yaxshilaydi va shu orqali bolani keyingi maktab o'qishiga tayyorlaydi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 8 avgustdagi nutqi
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 22.12.2020 yildagi 802-son
3. Asqarova D.Q “Matematik tasavvurlarni shakllantirish nazariyasi va metodikasi” 2020,
4. Bashayeva T. Bolalarda shakl, rang, tovushni qabul qilishning rivojlanishi. T.: 1997
5. Aslanova N. H. “Maktabga tayyorlov guruhi bolalarida matematik tasavvurlarni rivojlantirishning metodik asoslari” B. 2019. “Ilk qadam” Davlat o‘quv dasturi.T.: 2018.
6. Bashayeva T. Bolalarda shakl, rang, tovushni qabul qilishning rivojlanishi. T.: 1997
7. Aslanova N. H. “Maktabga tayyorlov guruhi bolalarida matematik tasavvurlarni rivojlantirishning metodik asoslari” B. 2019.
8. Bikbaeva N.U. va boshqalar. Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish. T.: 1995.
9. Bikbaeva N.U., Umarova T.K. Oilada 5-6 yoshli bolalarning elementar matematik tasavvurlarini rivojlantirish. O‘zPFITI, 1995
10. Джанпеисова Г. Мактабгача ёшдаги болаларнинг элементар геометрик тасаввурларини шакллантириш ва ривожлантириш усуллари. Услубий қўлланма. Т.: Низомий номидаги ТДПУ, 2017.
11. Hasanboeva.O.U.va boshqalar. «Maktabgacha ta’lim pedagogikasi».T., «Ilm ziyo» 2006.
12. Ishmuhammedov R. O‘quv jarayonida interfaol usullar va pedagogik texnologiyalarni qo‘llash uslubi. T.: RBIMM, 2008.

Elektron ta’lim resurslari

1. www.uzedu.uz.
2. www.ziyonet.uz.
3. www.mtv.uz.